

Informacija
o sprovedenoj analizi maloprodajnih trgovačkih marži
na proizvode koji predstavljaju osnovne životne namirnice u Crnoj Gori

Uvod

Na tržištu je evidentan trend rasta cijena osnovnih potrošačkih proizvoda. Dio problema je vezan za rast cijena tečnih naftnih derivata (u daljem tekstu: goriva) na svjetskom tržištu. Međutim, rast cijena osnovnih prehrambenih proizvoda kao što su hljeb, šećer, jestivo ulje, mlijeko i kokošja jaja, nije posljedica samo rasta cijena goriva. Na osnovu dolje urađene analize smatramo da su prosječne maloprodajne marže na navedene proizvode visoke, sa velikom razlikom u primijenjenim maržama kod različitih trgovaca, koje nijesu toliko proizvod sadašnjeg kriznog momenta na svjetskim berzama hrane, koliko su naslijeđene kao takve iz ranijeg perioda.

Pojam marže nije definisan formalno pravno u sistemskom zakonodavstvu koje se bavi finansijskom i materijalnom evidencijom poslovanja. Postoji definisana razlika u cijeni ali ni ona nije odvojena od zavisnih troškova pa je teško utvrditi koji dio cijene predstavlja stvarnu dobit trgovca.

Shodno navedenom, Ministarstvo ekonomskog razvoja u saradnji sa Ministarstvom finansija i socijalnog staranja i Ministarstvom poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede je pristupilo opsežnoj analizi tržišta navedenih roba i razmatranju mjera koje bi se mogle preduzeti u pravcu zaustavljanja rasta cijena. Ministarstvo ekonomskog razvoja je u saradnji sa Upravom za inspekcijske poslove prikupilo podatke o cijenama i zaračunatim maloprodajnim maržama sa terena i to u vremenskom presjeku od početka 2021. godine na četiri tačke u mjesecima januar, april, jun i jul. Ova informacija sadrži analizu tih podataka sa trendovima kretanja cijena i prosječnim maloprodajnim maržama po pojedinim proizvodima.

Što se tiče osnovne vrste pšeničnog bijelog hljeba, važno je napomenuti da je Vlada Crne Gore na Sjednici od 22. jula 2021. godine, donijela Odluku o utvrđivanju maksimalne maloprodajne cijene pšeničnog bijelog hljeba, što je samo jedna vrsta ovog pekarskog proizvoda koji je veoma važan za praćenje stabilnosti tržišta. Budući da je donošenju takve odluke prethodila posebna analiza trgovačkih marži kod pšeničnog bijelog hljeba, u daljem tekstu biće analizirane trgovačke maloprodajne marže samo na šećeru, jestivom suncokretovom ulju, mlijeku i kokošijim jajima.

Analiza maloprodajnih marži po proizvodima

Šećer

Sva količina šećera koja se stavlja u promet u Crnoj Gori se uvozi. Ulazna cijena (bijelog) šećera se za prvih šest mjeseci 2020. godine nalazila između 0.35 eura i 0.38 eura (prosječno 0.36 eura), dok se u istom periodu 2021. godine kretala između 0.36 eura i 0.39 eura, uz prosječnu cijenu od 0.38 eura.

Na osnovu raspoloživih podataka za 24 maloprodajna objekta širom Crne Gore dobijenih od Uprave za inspekcijsku kontrolu, na 08.07.2021. godine, nabavna cijena šećera se kretala između min 0.44 eura i max

0.55 eura. Dakle, razlika između najmanje i najveće nabavne cijene iznosila je 0.11 eura, dok je prosječna nabavna cijena iznosila 0.50 eura.

Maloprodajna marža koju su trgovci ostvarivali na šećeru na pomenuti datum kretala se između 7.84% i 37.25%, dok je prosječna (neponderisana) ostvarena maloprodajna marža u ovom periodu iznosila 22.72%. Prema tome, evidentno je da se radi o velikom rasponu realizovanih marži. Naglasimo da nijesmo imali na raspolaganju veleprodajne marže za nijedan od posmatranih proizvoda.

Prosječna maloprodajna marža ostvarena na šećeru do 8. jula 2021. godine kretala se između 7.51% i 41.54%, uz prosječnu ostvarenu maržu od 24.65%, odnosno ona je tokom vremena, i pored rasta nabavne cijene proizvoda, nešto smanjena, uz očigledne razlike u visini iste koju pojedini trgovci zaračunavaju.

Uočava se tendencija da trgovci koji ostvaruju najveće marže najteže smanjuju iste, a neki ih čak i povećavaju (sa 31.88% na 32.65%), mada ima i slučajeva da su ih drugi trgovci osjetno smanjili tokom jula u odnosu na prethodni dio godine (sa 27.83% na 18.00%, odnosno sa 30.45% na 18.00%).

Dva od posmatrana dvadeset četiri trgovačka objekta su u julu realizovali maloprodajnu maržu na nivou nižem od 10%, a osam njih na nivou ispod 20%, pa smatramo da bi maloprodajnu maržu trgovcima ovog proizvoda trebalo ograničiti na 15%.

Prosječna maloprodajna marža jan-jul 2021.	Min maloprodajna marža u julu 2021.	Max maloprodajna marža u julu 2021.	Prosječna maloprodajna marža u julu 2021.	Predložena maloprodajna max marža
24.65%	7.84%	37.25%	22.72%	15%

Jestivo suncokretovo ulje

Sva količina ulja koja se stavlja u promet u Crnoj Gori se uvozi. Ulazna cijena uvoznog ulja se u prvom polugodištu 2020. godine kretala između 0.90 eura i 1.68 eura (prosječno 1.22 eura), a u istom periodu 2021. godine između 1.00 eura i 1.30 eura, uz procječnu cijenu od 1.15 eura. Dakle, nabavna cijena ulja iz uvoza je zapravo smanjena u 2021. godini.

Za potrebe ove analize korišćeni su podaci za 24 maloprodajna objekta širom Crne Gore. Prema istima, na dan kontrole, 08.07.2021. godine, nabavna cijena suncokretovog jestivog ulja se kretala između min 1.08 eura i max 1.59 eura, pa je razlika između najmanje i najveće nabavne cijene iznosila 0.51 euro, dok je prosječna nabavna cijena iznosila 1.37 eura.

Maloprodajna marža koju su trgovci ovim proizvodom ostvarivali na pomenuti datum kretala se između 4.93% i čak 47.22%, dok je prosječna ostvarena maloprodajna marža u ovom periodu iznosila 19.8%.

Prosječna maloprodajna marža ostvarena u dosadašnjem toku 2021. godine kretala se između 6.88% i 30.72%, uz prosječnu ostvarenu maržu od 19.2%. Ne može se, dakle, reći da su u tekućoj godini trgovci rast nabavne cijene iskoristili za značajnije povećanje svojih marži kada je u pitanju ovaj proizvod, kako bi se to moglo zaključiti po znatnom skoku cijena istog. Maloprodajna marža na ulje je za tek 0.06 p.p. uvećana u julu u odnosu na prethodni period, ali pojedini trgovci od ranije zaračunavaju visoke maloprodajne marže na ovaj proizvod, pri čemu se neki i dalje toga drže.

Velike razlike između 24 posmatrana subjekta nadzora postoje, pa je jedan trgovac svoju ovogodišnju maloprodajnu maržu na ulju sa ionako visokih 30.7% uvećao na 35.7% a drugi sa 27.8% na čak 47.2%. Na

drugoj strani, neki od trgovaca sa najmanjom prosječnom maloprodajnom maržom za ovu godinu su ih dodatno smanjili u julu, recimo sa 8.00% na 6.92%, odnosno sa 13.08% na 10.06%.

Četiri od posmatranih dvadeset četiri trgovačka objekta imaju julsku maržu nižu od 10%, a dvanaest (dakle tačno polovina njih) manju od 15%, pa smatramo da postoji prostor za ograničenje maloprodajne marže na jestivo ulje na nivo od 15%.

Prosječna maloprodajna marža jan-jul 2021.	Min maloprodajna marža u julu 2021.	Max maloprodajna marža u julu 2021.	Prosječna maloprodajna marža u julu 2021.	Predložena maloprodajna max marža
19.20%	4.93%	47.22%	19.80%	15%

Mlijeko

Relevantni podaci o tome koliko se mlijeka stvarno proizvelo u Crnoj Gori u 2021. godine nijesu još uvijek dostupni, dok je poznato koliko se mlijeka uvozi. Važno je napomenuti da proizvodnja trajnog mlijeka u Crnoj Gori ne postoji iako je ono najviše zastupljeno u trgovini. Uzimajući u obzir podatke o cijenama mlijeka koje se uvozi, koja je za prvih 6 mjeseci prethodne godine bila između 0.50 i 0.80 eura (prosječno 0.65 eura), odnosno u istom periodu tekuće godine između 0.51 i 0.80 eura (u prosjeku cijena uvezenog mlijeka je iznosila 0.66 eura).

Za potrebe ove analize prikupljeni su podaci za 15 artikala mlijeka od po jednog litra u 11 maloprodajnih objekata na sjeveru Crne Gore. Prema istima, na dan kontrole, 09.07.2021. godine, nabavna cijena mlijeka u pakovanju od 1 litra se kretala između min 0.49 eura i max 0.81 eura, pa je razlika između najmanje i najveće nabavne cijene iznosila 0.32 eura, dok je prosječna nabavna cijena iznosila 0.65 eura.

Maloprodajna marža ostvarena na mlijeku se na pomenuti datum kretala između 9.72% (uz jednu negativnu od 2.99% - u toku je bila akcija, i jednu nultu) i 32.69%, dok je prosječna (neponderisana) ostvarena marža u ovom periodu iznosila 17.75%.

Prosječna maloprodajna marža ostvarena u dosadašnjem toku 2021. godine kretala se između 8.33% i 32.69%, uz prosječnu ostvarenu maržu od 19.57%, što znači da je tokom godine došlo do određenog smanjenja nivoa marže.

Primjetan je trend da trgovci sa najvišim maržama ne smanjuju svoje ionako visoke marže, već ih zadržavaju na istom (maksimalnom) nivou od 32.69%, odnosno 27.45% u druga dva slučaja. Navedeno govori u prilog da ima prostora za određeno ograničavanje marži na mlijeko u pakovanju od jednog litra.

Na šest od posmatranih petnaest artikala ovog proizvoda u julu je ostvarena marža iznad 20%, a na četiri marža je iznosila između 15 i 20%, pa bi s obzirom na već navedenu znatnu razliku između najniže i najveće primijenjene marže, moglo imati prostora za ograničavanje iste u slučaju mlijeka na nivo od 15%.

Prosječna maloprodajna marža jan-jul 2021.	Min maloprodajna marža u julu 2021.	Max maloprodajna marža u julu 2021.	Prosječna maloprodajna marža u julu 2021.	Predložena maloprodajna max marža
19.57%	9.72%	32.69%	17.75%	15%

Kokošija jaja

Relevantni podaci o tome koliko se kokošijih jaja stvarno proizvelo u Crnoj Gori u 2021. godine nijesu još uvijek dostupni, dok je poznato koliko se kokošijih jaja uvozi. Za potrebe ove analize korišćeni su podaci iz uvoza za prvih 6 mjeseci 2020. i 2021. godine, odnosno podaci o nabavnim i maloprodajnim cijenama jaja i ostvarenom maržom, za januar, mart, maj i jul tekuće godine. Prosječna nabavna cijena jaja iz uvoza je u prvih šest mjeseci 2020. godine iznosila 0.92 eura (kretala se između 0.70 eura i 1.04 eura), a u istom periodu 2021. godine 1.12 eura (nalazivši se u rasponu od 1.03 do 1.30 eura).

Za potrebe ove analize dostupni su nam bili jednoobrazni podaci iz 20 maloprodajnih objekata širom Crne Gore i prema istima na dan kontrole, 08.07.2021. godine, nabavna cijena kokošijih jaja se kretala između min 0.90 eura i max 1.36 eura (nije nam poznata jedinica mjere), pa je razlika između najmanje i najveće nabavne cijene iznosila 0.46 eura, dok je prosječna nabavna cijena iznosila 1.14 eura.

Maloprodajna marža koju su trgovci ovim proizvodom ostvarivali na pomenuti datum kretala se između 2.94% (uz jednu negativnu od 12.75%, koju smo isključili iz analize radi veće realnosti) i čak 42.86%, dok je prosječna ostvarena marža u ovom periodu iznosila 24.98%.

Prosječna maloprodajna marža ostvarena u dosadašnjem toku 2021. godine kretala se između 2.94% i veoma visokih 59.22%, uz prosječnu ostvarenu maržu od 30.53%, pa zaključujemo da u tekućoj godini trgovci rast nabavne cijene nijesu iskoristili za dalje povećanje svojih marži, već su one zapravo smanjene, mada u nekim slučajevima na neopravdano visokom nivou za ovaj osnovni prehrambeni proizvod.

Izuzeci među 20 posmatrana subjekta nadzora postoje, pa je jedan trgovac svoju ovogodišnju prosječnu maržu sa ionako visokih 29.55% uvećao na 36.36% a drugi sa 38.89% na čak 41.41%. I ovdje opažamo da su neki od trgovaca koji imaju najviše marže upravo oni koji svoje marže dodatno uvećavaju. Na drugoj strani, neki od trgovaca sa najmanjom prosječnom maržom za ovu godinu su ih dodatno smanjili u u julu, npr. sa 3.13% na 2.94%, ili su ih zadržali na istom veoma niskom nivou (2.94%) tokom cijele godine.

Četiri od posmatranih dvadeset trgovačkih objekata imaju julsku maloprodajnu maržu nižu od 10%, odnosno 20%, uz već opisani veliki raspon marži na jaja koju koriste različiti trgovci, pa bi preporučena maksimalna maloprodajna marža za jaja mogla da se kreće na nivou od 18%, uzevši u obzir i kratak rok trajanja jaja, odnosno laku kvarljivost istih, kao i činjenicu da trebamo zaštititi domaće proizvođače, od kojih je najveći imao ogromnu štetu sa kokama nosiljama.

Prosječna maloprodajna marža jan-jul 2021.	Min maloprodajna marža u julu 2021.	Max maloprodajna marža u julu 2021.	Prosječna maloprodajna marža u julu 2021.	Predložena maloprodajna max marža
30.53%	2.94%	42.86%	24.98%	18%

Preporuke

Iz raspoloživih podataka i naprijed date analize, uz napomenu da nam nijesu bili na raspolaganju podaci o količinama realizovanih proizvoda po prikazanim trgovcima, kao ni veleprodajne marže, mogli bismo dati sljedeće preporuke za maksimalne maloprodajne marže po najosnovnijim prehrambenim artiklima,

imajući u vidu da se radi o proizvodima koje građane koriste na dnevnoj osnovi i stoga imaju znatan uticaj na njihov životni standard, a trgovcima ne predstavljaju rizik već robu koja uvijek ima svog kupca.

S obzirom na sve naprijed rečeno, raspoložive podatke, veliki raspon u maloprodajnim maržama ostvarenih u julu tekuće godine (pri čemu određeni broj trgovaca već sada primjenjuje marže koje su niže od onih koje mi sugerišemo), za **šećer, jestivo suncokretovo ulje i mlijeko** predložili bismo preporučene maloprodajne marže u procentu od 15%, kao nivo koji bi doprinio poboljšanju životnog standarda znatnog broja građana, dok bi s druge strane trgovcima omogućio da i dalje posluju s profitom.

Na drugoj strani, za **kokošija jaja** bismo predložili nešto veću maksimalnu maloprodajnu maržu od 18%, iz razloga zaštite domaćih proizvođača, štete koji je nedavno imao najveći od njih, a koji je predstavljao trećinu domaće proizvodnje jaja, odnosno činjenicu da se radi o proizvodu koji ima ograničeni rok trajanja, odnosno relativno su lako kvarljiva.

Slijedi sumarni tabelarni pregled najvažnijih podataka i predloženih maloprodajnih marži po posmatranim proizvodima:

Proizvod	Prosječna maloprodajna marža jan-jul 2021.	Min maloprodajna marža u julu 2021.	Max maloprodajna marža u julu 2021.	Prosječna maloprodajna marža u julu 2021.	Predložena maloprodajna max marža
Šećer	24.65%	7.84%	37.25%	22.72%	15%
Ulje	19.20%	4.93%	47.22%	19.80%	15%
Mlijeko	19.57%	9.72%	32.69%	17.75%	15%
Jaja	30.53%	2.94%	42.86%	24.98%	18%